

Põhikooli ühiskonnaõpetuse lõpueksam 2019

Hindamisjuhend

- Eksamitööd hinnatakse täispunktides.
- Hindamisjuhendis ei ole toodud kõiki õigeid vastuseid, sest osa ülesannetest nõuab õpilaselt oma seisukoha esitamist. Kõik sisult sobivad ja korrektsed vastused loetakse õigeks. Õpilase seisukoht, põhjendused ja näited peavad olema omavahel kooskõlas. Avatud vastusega küsimuste puhul on hindamisjuhendis esitatud näiteid õpilaste võimalikest vastustest.
- Kõik punktide märkimiseks ettenähtud kastid tuleb täita. Kui õpilane vastab valesti, tuleb kasti kirjutada null (0), vastamata ülesande puhul tuleb kasti märkida kriips (–).
- Iga ülesande juures tuleb täita kokkuvõttev hindamiskast, mis on osaülesannete kastidest eraldatud jämedama joonega ja asub ülesande töökäsuga samal joonel. Sinna tuleb märkida vastava ülesande osaülesannete eest kogutud punktide summa.

Näide

5. Kohalikud valimised. (4 p)		Täidab hindaja
5.1. Mis aastal toimuvad järgmised kohalike omavalitsuste volikogude valimised? 1 p <u>2019</u>	4 p	2 ÜL 5
5.2. Mis vanusest alates saab kohalikel valimistel hääletada ja mis vanusest alates kandideerida? 2 p Hääletada: <u>16</u> Kandideerida: <u>18</u>	1 p	0 ₂₀
5.3. Kohalikel valimistel saavad osaleda kõik hääleõiguslikud kohaliku omavalitsuse üksuse maa-alal püsivalt elavad isikud, ka need, kes pole Eesti Vabariigi kodanikud. Miks on oluline, et ka nemad saaksid valida? 1 p _____ _____	2 p	2 ₂₁
	1 p	– ₂₂

- Eksamitöö punktid teisendatakse hinneteks järgmiselt:
 - 68-75 punkti (90-100%) hinne 5;
 - 57-67 punkti (75-89%) hinne 4;
 - 38-56 punkti (50-74%) hinne 3;
 - 15-37 punkti (20-49%) hinne 2;
 - 0-14 punkti (0-19%) hinne 1.

I. ÜHISKOND JA SOTSIAALSED SUHTED (17 p)

1. Ühiskonna kolm sektorit. (4 p)

1.1. Kirjuta tabelis toodud eesmärgi juurde, kas see iseloomustab avalikku sektorit (A), erasektorit (E) või kolmandat sektorit (K). Kõik õiged 1 p.

Eesmärk	Sektor (A, E, K)
Kohaliku elu ja inimeste ühtekuuluvustunde edendamine. Sektori eesmärgiks pole rahalise tulu teenimine.	K
Ühiskonna arengu koordineerimine ja juhtimine ning inimeste igapäevaelu ja toimetulekut puudutav poliitika.	A
Ühiskonnale vajalike ressursside tootmine ning nendega kauplemise teel tulu teenimine.	E

1.2. Mis sektorisse kuuluvad järgmised institutsioonid? Tee sobivasse lahtrisse pluss (+).

Kõik õiged 3 p, 4-5 õiget 2 p, 2-3 õiget 1 p.

	Avalik sektor	Erasektor	Kolmas sektor
AS Kodanik		+	
Siseministeerium	+		
MTÜ Vaba Noor			+
Eesti Kaitsevägi	+		
Eesti Keskkonnauuringute Keskus OÜ		+	
Oleviste kiriku kogudus			+

2. Sotsiaalne tõrjutus. (4 p)

2.1. Mida tähendab sotsiaalne tõrjutus? Märki õige vastus plussiga (+). 1 p

Rahvastiku järjestamine ressursside, sh majanduslike näitajate ja sotsiaalsete tegurite alusel.	
Ühiskondlikud tunnused, mille järgi saab inimesi eristada, näiteks nende majanduslik olukord, haridustase, perekonnaseis jms.	
Olukord, kus indiviidi ja ühiskonna vahelised sidemed on katkenud ja inimene ei saa ühiskonna majanduslikus, sotsiaalses, poliitilises ja kultuurilises elus osaleda.	+

2.2. Sotsiaalse tõrjutuse üks põhjus on inimese erivajadus. Too näide takistusest, mis raskendab erivajadusega inimesel ühiskonnaelus osaleda. 1 p

- Tõrjuvad hoiakud ühiskonnas;
- tööandjad ei ole huvitatud erivajadusega inimeste palkamisest (nt töökohtade kohaldamise vajadus, täiendavad lisakulud jm);
- takistatud ligipääs avalikele hoonetele ja paikadele (nt kaldteede puudumine);
- võimalus mõista ja kaasa rääkida (nt puudub viipekeelne tõlge) jm.

Sisult õige näide annab punkti.

2.3. Nimeta üks abinõu, kuidas riik saab kaasata erivajadusega inimest ühiskonnaellu. 1 p

- Kasvatada ühiskonnas sallivust ja toetavat suhtumist;
- toetada ja motiveerida tööandjaid erivajadusega inimese palkamisel;
- tagada neile juurdepääs ühiskondlikesse hoonetesse ja paikadesse;
- võimaldada paindlik töö ja töögraafik;
- pakkuda erinevaid tugiteenuseid ja võimalusi üritustel, asjaajamises, haridusasutustes (nt kirjeldustõlked, viipekeeletõlk, invatransport) jm.

Sisult õige vastus annab punkti.

2.4. Nimeta peale erivajaduste veel üks sotsiaalse tõrjutuse põhjus. 1 p

- Ebapiisav haridus;
- kutseoskuste puudumine;
- töötus;
- vaesus;
- vanus;
- elukoht (nt elamine äärealal kaugel tõmbekeskustest);
- rahvus;
- ebapiisav (riigi)keeleoskus jm.

Sisult õige näide annab punkti.

3. Sotsiaalmeedia ja eetika. (4 p)

3.1. Mis on artikli peamine sõnum? 1 p

Inimene peab olema vastutustundlik ja enda sotsiaalmeedias esitatud väidete eest vastutust kandma; kellegi kohta ei tohi esitada valeväiteid ega solvavaid kommentaare.

3.2. Milline oli kohtu otsus näitlejat solvanud anonüümsete kommentaatorite osas? 1 p

Anonüümset kommentaatorid on süüdi valeväidete levitamises ja peavad korvama tekitatud moraalse kahju.

3.3. Mis on advokaadi arvates sotsiaalmeedias avaldatud avaliku elu tegelaste elu kajastavate kommentaaride piir? 1 p

Kommentaariid peavad olema ühiskonda sobivad ja põhjendatud.

3.4. Kas sinu arvates peaksid inimesed meedias ja sotsiaalmeedias kommenteerima alati oma nime all või peaks jääma anonüümse kommenteerimise võimalus? Märki valik plussiga (+) ja põhjenda oma seisukohta. 1 p

Variant 1: Kommenteerimine oma nime all

Põhjendus: Kõik peavad vastutama oma sõnade eest; oma nime all kommenteerija on vastutustundlikum ja arvestab teistega; oma nime all avaldatud kommentaarid tekitavad tõsiseltvõetavaid ühiskonna elu lahkavaid väitlusi jm.

Variant 2: Anonüümne kommenteerimine

Põhjendus: Sõnavabaduse ulatuslikum tagamine, sest mitte igaüks ei julge avalikult oma arvamust avaldada; inimestel on õigus enda arvamust avaldada ilma, et nad peaksid kartma isiklikke rünnakuid jm.

Sisult õige vastus annab punkti.

4. Reklaam ja tarbimine. (5 p)

4.1. Kirjuta reklaamiliigi ette seda iseloomustava näite täht. 1 p

C	kommertsreklaam
B	valimisreklaam
A	sotsiaalreklaam

4.2. Kes ja miks tellib ning postitab sotsiaalreklaami? 2 p

Kes: Avaliku sektori institutsioonid (riigiasutused, maksu- ja tolliamet, politsei- ja piirivalveamet jt); kolmanda sektori institutsioonid (nt. MTÜd); äriettevõtted.

Miks: Soov tõsta inimeste teadlikkust mõnel olulisel teemal (nt loodushoid, sotsiaalprobleemid, võrdne kohtlemine, tervislik käitumine, aus maksumaksmine jne).

Sisult õige vastus annab punkti. Vastusena saab õigeks lugeda nii üldistust kui ka üksiknäidet.

4.3 Millisest riigiasutusest saab inimene abi, kui ta on mõnda kaupa või teenust ostes petta saanud ja tema õigusi on rikutud? 1 p

- Tarbijakaitseametist;
- kohtust.

4.4. Nimeta üks tarbimisühiskonna poolt tekitatud probleem. 1 p

- Nõudlus odavate kaupade järele sunnib miljoneid inimesi, sealhulgas alaealisi tööorjusesse;
- keskkonnareostus;
- loodusressursside raiskamine;
- väärtushinnangute devalveerumine (kõik müügiks) jm.

Sisult õige vastus annab punkti.

II. RIIK JA VALITSEMINE (23 p)

1. Eesti Vabariigi põhiseadus ja põhiseaduslik valitsemine. (7 p)

1.1. Mis aastast kehtib praegune Eesti Vabariigi põhiseadus? 1 p

1992. aastast

1.2. Kuidas saab muuta põhiseaduse I peatükki Üldsätted? 1 p

PS § 162 sätestab, et põhiseaduse I peatükki "Üldsätted" (ja XV peatükki "Põhiseaduse muutmine") saab muuta ainult rahvahääletusega.

1.3. Leia põhiseaduse abil vastused tabelis esitatud küsimustele, kas jah või ei. Kirjuta tabeli parempoolsesse veergu vastav põhiseaduse paragrahv. Iga õige rida annab punkti.

	Jah / Ei	Põhiseaduse §
Kas vabariigi presidendi õigus on välja kuulutada seadused?	Jah	§ 78 (6)
Kas vabariigi president võib süüdimõistetule armu anda?	Jah	§ 78 (19)
Kas riigikogul on õigus välja kuulutada sõjaseisukord?	Jah	§ 65
Kas vabariigi valitsus võib mõista õigust?	Ei	§ 146 või § 87
Kas vabariigi valitsus võib valida vabariigi presidenti?	Ei	§ 65 (3) või § 79

Iga sobiv paragrahv annab punkti.

2. Valimised. (6 p)

2.1. Demokraatlikud valimised on perioodilised. Mitme aasta järel toimuvad Eestis järgmised valimised? 1 p

- 1) 4
- 2) 5
- 3) 4

2.2. Millal toimusid viimased riigikogu valimised? Nimeta kuu ja aasta. 1 p

Märts 2019.a

2.3. Kes on Eesti Vabariigi peaminister? Märgi ees- ja perekonnanimi. 1 p

Jüri Ratas

2.4. Mitme erakonna esindajatest on moodustatud praegune valitsus? 1 p

Kolme erakonna

2.5. Kuidas nimetatakse mitme erakonna esindajatest moodustatud valitsust? 1 p

Koalitsioonivalitsus

2.6. Nimeta üks olukord, mille puhul vabariigi valitsus astub tagasi. 1 p

EV PS § 92. Vabariigi Valitsus astub tagasi:

- 1) Riigikogu uue koosseisu kokkuastumisel;
- 2) peaministri tagasiastumise või surma korral;
- 3) kui Riigikogu avaldab Vabariigi Valitsusele või peaministrile umbusaldust.

Punkti saamiseks piisab ühest näitest.

3. Haldusjaotus. (6 p)

3.1. Mitu maakonda on Eestis? 1 p

15 maakonda

3.2. Mitu valda on Jõgevamaal? 1 p

3 valda (Põltsamaa, Jõgeva, Mustvee)

3.3. Nimeta kohaliku omavalituse üksused Eestis. 1 p

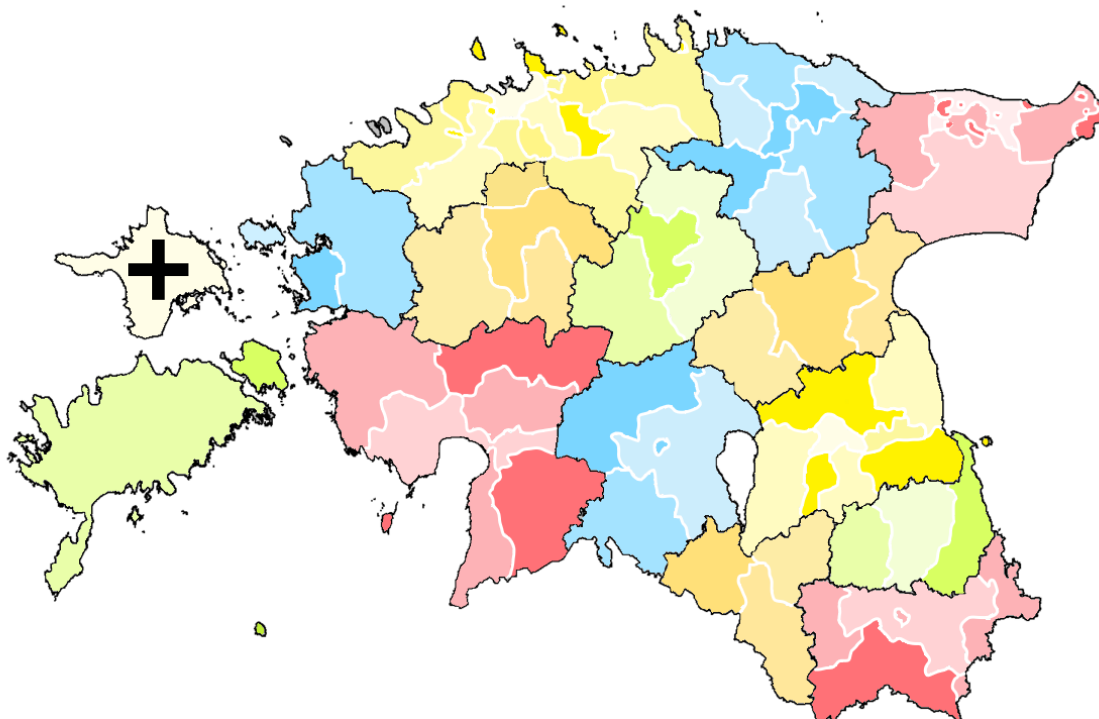
1) vald 2) linn

3.4. Nimeta suurima rahvaarvuga omavalitsusüksus Eestis. 1 p

Tallinn

3.5. 2017. a lõpule jõudnud haldusreformi tulemusel vähenes kohalike omavalitsuste arv. Näiteks Saare maakonnas on nüüd kolm omavalitsusüksust: Saaremaa, Muhu ja Ruhnu vald. Samuti on Eestis nüüd maakond, kus on vaid üks vald. Nimeta see ja tähistä kaardil plussiga (+).
Maakonna nimetamine 1 p, õige maakonna märkimine kaardil 1 p.

Hiiumaa

4. Kodakondsus. (4 p)

4.1. Otsusta, millised Eesti kodakondsust puudutavad väited on õiged (+), millised väärad (-).
Kõik õiged 2 p, 2-3 õiget 1 p.

	+ / -
Eesti kodakondsus omandatakse sünniga, saadakse naturalisatsiooni korras, taastatakse isikule, kes on kaotanud Eesti kodakondsuse alaealisena.	+
Veendumuste pärast võib isikult Eesti kodakondsuse ära võtta.	-
Kodakondsuse saamisel eriliste teenete eest ei pea tingimata oskama riigikeelt, eesti keelt.	+
Sünniga Eesti kodakondsuse saamise puhul nõutakse, et mõlemad vanemad peavad olema lapse sünnihetkel Eesti kodakondsusega.	-

4.2. Viimasel ajal on Eestis palju arutletud selle üle, et tuleks seadustada topeltkodakondsus ehk isikule on lubatud lisaks Eesti kodakondsusele ka mõne muu riigi kodakondsus. Esita üks poolt- ja üks vastuseisukoht topeltkodakondsuse lubamisele. 2 p

Poolt: Topeltkodakondsuse lubamine soodustab välismaal elavatel eestlastel kodumaaga tihedama sideme säilitamist; pakub mõlema vanema kodakondsuse pärinud lapsele avaramad võimalused oma tuleviku sidumiseks Eestiga; Eesti riigile lojaalsete isikute hulk on suurem; topeltkodakondsus eksisteerib nagunii – sünnijärgset kodakondsust ei saa riik ära võtta (ca 30 000 topeltkodanikku), sest nõue loobuda Eesti kodakondsusest on oma olemuselt põhiseadusevastane jm.

Vastu: Topeltkodakondsuse lubamine on risk Eesti julgeolekule – tekib ulatuslik selliste kodanike kiht, kes peavad olema lojaalsed ka mõnele teisele riigile jm.

Sisult õige vastus annab punkti.

III. KODANIKUÜHISKOND (13 p)

1. Kodanikuühiskonna olemus. (5 p)

1.1. Mis on siseministeeriumi ülesanne kodanikuühiskonna edendamisel? 1 p

Siseministeerium analüüsib, kavandab ja koordineerib kodanikuühiskonna valdkonna riiklikku poliitikat, et tagada turvalise ja avatud ühiskonna kujundamisel riiklike struktuuride, kohalike omavalitsuste ja kodanikuühenduste tõhusam koostöö.

1.2. Nimeta teksti põhjal kaks kodanikuühiskonna tunnust. 1 p

- Kodanikuühiskond hõlmab inimeste omaalgatuslikku koostööd;
- kodanikuühiskonnas on oluline roll vabatahtlikel.

1.3. Mis institutsiooni kaudu toetab siseministeerium kodanikuühiskonda? 1 p

SA Kodanikuühiskonna Sihtkapital (KÜSK)

1.4. Nimeta üks valdkond, kus kodanikud vabatahtlikult ühiskonnaelus kaasa löövad. 1 p

- Keskkonnakaitse;
- loodushoid;
- kohaliku elu edendamine;
- noorsootöö ning lastega töötamine jm.

Sisult õige vastus annab punkti.

1.5. Riik toetab kodanikuühiskonda mitmel põhjusel. Vali üks põhjustest, märgi see plussiga (+) ja selgita valikut näite abil. 1 p

Valik 1: Kodanikud teevad tööd, mille tegemiseks riigil napib ressursse.

Näide: Loomade varjupaigad kuuluvad MTÜdele; külaseltside tegevuse kaudu edendatakse kohalikku elu; puuetega inimeste koda tegeleb inimeste toimetuleku, elukvaliteedi ja ühiskonnaellu kaasatuse parandamisega jm.

Valik 2: Kodanikuühiskonnas tegutsemine annab inimestele vajalikke oskusi ja kogemusi.

Näide: Vabatahtliku päästjana oskad kaitsta ennast ja oma lähedasi (nt teadmised tuleohutusest, esmaabist jms) jm.

Valik 3: Aktiivne kodanik on toimetulev ka isiklikus elus ja karjääri planeerimisel.

Näide: Inimene leiab uusi sõpru, suhtleb, sisustab oma vaba aega, tutvub erinevate töödega jms (nt võib loomade varjupaigas töötamine viia loomaarsti elukutse omandamiseni) jm.

Valik 4: Aktiivne kodanikuühiskonna liige osaleb riigi valitsemises.

Näide: Osalemine arvamusefestivalil ja ümarlaudadel; püütakse mõjutada riigi poolt tehtud otsuseid (nt Rail Balticu vastu suunatud aktsioonid) jm.

Sisult õige vastus annab punkti.

2. Maailmakoristuspäev. (4 p)

2.1. Kas Sinu arvates osales maailmakoristustalgutel Eestis piisavalt inimesi? Märki valik plussiga (+) ja põhjenda oma arvamust. 1 p

Valik 1: Pigem piisavalt

Põhjendus: Eestis on koristustalguid korduvalt korraldatud ja looduses ei ole prügi enam nii palju kui paljudes teistes riikides; 9500 inimest 300 paiga kohta tähendab, et keskmiselt koristas ühte kohta üle 30 inimese jm.

Valik 2: Pigem vähe

Põhjendus: Eestis on palju koristamist vajavaid kohti ja isetekkelisi prügimägesid; 9500 inimest on väga väike osa Eesti rahvastikust jm.

Sisult õige vastus annab punkti.

2.2. Nimeta kaks maailmakoristuspäeva eesmärki. 1 p

- Koristada ära loodusesse visatud prügi;
- mõjutada inimeste mõtteviisi ja suhtumist jäätmete käitlemisse;
- muuta inimeste tarbimiskäitumist keskkonnasõbralikumaks;
- teadvustada looduskeskkonna reostuse probleemi ulatust ja tagajärgi jm.

Sisult õige vastus annab punkti.

2.3. Leia allikast üks maailmakoristuspäeva Eesti juhi Raimo Matvere seisukoht koristuspäeva vajalikkusest, millega nõustud kõige enam. Põhjenda oma valikut. 1 p

Näide 1

Seisukoht: Räpaseid kohti ning isetekkelisi prügimägesid võib leida igast piirkonnast.

Põhjendus: Inimesed viskavad oma prügi autoaknast välja või poetavad kotiga metsa alla; inimesi tuleb jäätmete õige käitlemise osas harida jm.

Näide 2

Seisukoht: Seda, mida inimene teeb oma kasutatud topsti või koduse üleliigse kraamiga, mõjutab enim teadlikkuse kasvatamine.

Põhjendus: Koolis räägitakse väga palju erinevate jäätmete kahjulikkusest loodusele ja elukeskkonnale; sotsiaalreklaamid kutsuvad üles loodussäästlikule käitumisele; üha enam

pööratakse tähelepanu prügi sorteerimisele, jäätmete taaskasutusele, ohtlike jäätmete tasuta kogumisele jm.

Sisult õige vastus annab punkti.

2.4. Mil määral maailmakoristuspäev võis muuta selles osalenud inimeste tarbimiskäitumist? Märki valik plussiga (+) ja põhjenda oma arvamust. 1 p

Vastus: Pigem muutis

Põhjendus: Inimesed, kes koristuspäevast osa võtsid, mõtlevad nüüd rohkem, kuidas nende ostud ja nendest tekkivad jäätmed mõjutavad loodust ja meie planeeti. Oma ökoloogilise jalajälje vähendamiseks kasutavad nad suurema tõenäosusega korduvkasutatavaid pakendeid, ei võta poest kilekotti või otsustavad midagi üldse ostmata jätta.

Vastus: Pigem ei muutnud

Põhjendus: Inimesed lähtuvad ostude tegemisel pigem emotsioonidest ja vajadustest kui loodushoiust. Tihti mõeldakse alles ostudega koju jõudes, mida pakenditega peale hakata.

3. Kasside turvakodu. (4 p)

3.1. Tõesta allikatele toetudes, et Kasside Turvakodu on mittetulundusühing. 1 p

Kasside Turvakodu on omaalgatuslik, vabatahtlik ja selle eesmärk ei ole kasumi teenimine.

Punkti saamiseks piisab ühe tunnuse nimetamisest.

3.2. Põhjenda allika näitele tuginedes, et vabatahtliku kaasalöömine kasside turvakodu töös on ühtlasi heategevus. 1 p

Vabatahtlikud panustavad Kasside Turvakodusse oma vaba aega ja vahel ka raha.

Punkti saamiseks piisab ühe tunnuse nimetamisest.

3.3. Nimeta üks põhjus, miks kasside turvakodu tegevus on oluline või vajalik nii vabatahtlikule kui ka kohalikule kogukonnale. 2 p

Vabatahtlikule:

- Ta saab hoolitseda koduta loomade eest ja selle kaudu omandada kogemusi (nt töökogemus, suhtlemiskogemus vm);
- vabatahtlikuna tegutsemine kasvatab empaatiat ja võimet märgata ühiskonnas ka teisi abivajajaid;
- ta saab anda oma panuse probleemi lahendamisse ja tunda end ühiskonnas kasulikuna jm.

Kohalikule kogukonnale:

- Kodutud kassid, kes levitavad haigusi ja tekitavad muid probleeme, kaovad tänavatelt, nad saavad abi ja vajalikku ravi;
- kassid steriliseeritakse, et koduta loomade arv ei suureneks;
- hüljatud või eutaneerimisele toodud tervetele kassidele on võimalik leida turvakodu ja vabatahtlike kaudu uus hoolitsev pere jm.

Sisult õige vastus annab punkti.

IV. MAJANDUS (12 p)

1. Tööturg. (5 p)

1.1. Leia tekstist näide, mis tõestab, et iive on Eestis negatiivne. 1 p

Eesti rahvaarv väheneb keskmiselt 4800 inimese võrra aastas.

1.2. Leia tekstist näide, mis tõestab, et Eesti elanikkond vananeb. 1 p

Tööealiste inimeste arv väheneb; pensioniealiste inimeste arv kasvab.

1.3. Kas fakt, et Eestis on praegu vaba umbes 13 000 töökohta, näitab valitsevat tööpuudust või tööjõupuudust? 1 p

Tööjõupuudust

1.4. Nimeta üks abinõu, millega riik üritab tööjõupuuduse probleemi kontrolli all hoida. 1 p

- Töövõimereform, mis aitab osalise töövõimega inimesed tööle ja suurendab sellega töötavate inimeste hulka;
- pensionireform, mis lükkab edasi pensionile mineku ea ja hoiab sellega inimesed kauem tööturul;
- riigireform vähendab riigisektori töötajate hulka;
- kvalifitseeritud välistööjõu meelitamine Eestisse (nt Work in Estonia kampaania).

Sisult õige vastus annab punkti.

1.5. Kas sinu arvates peaks töötajate puuduse korral sekkuma eelkõige riik või vastutab endale tööjõu leidmise eest iga tööandja ise? Märki sobiv vastus plussiga (+) ja põhjenda oma seisukohta. 1 p

Valik 1: Sekkub riik

Põhjendus: Riigi jaoks on oluline, et tal oleks võimalikult palju maksumaksjaid firmade ja töötajate näol; kui firmadel ei ole võtta sobivaid töötajaid (nt sest riik pole neid koolitanud), siis kolivad paljud firmad sinna, kus vajalikud töötajad on olemas ja riik jääb seeläbi maksutulust ilma; vaid riik saab kehtestada seadusi, mis lahendaks tööjõupuuduse (nt lubada riiki võõrtööjõudu, tõsta pensioniiga jne) jm.

Valik 2: Vastutab tööandja

Põhjendus: Tööjõu puuduse korral peab tööandja tagama töötajate huvi ja motivatsiooni (nt konkurentsivõimeline töötasu, paindlik töögraafik, kaugtöö võimaldamine, tasuta koolitused ja ümberõpe) jm.

Sisult õige vastus annab punkti.

2. Maksud ja töötasu. (4 p)

2.1. Mis amet tegeleb Eestis riiklike maksude arvestamise ja tasumise õigsuse kontrollimisega? 1 p

Eesti Maksu- ja Tolliamet; EMTA; maksu- ja tolliamet

Vastusena on lubatud kõik variandid.

2.2. Leia loetelust neli riiklikku maksu ja märki need numbrite abil joonele. Kõik õiged 2 p, 2-3 õiget 1 p. Enama kui nelja maksu nimetamisel on punktide arv 0!

1, 3, 4, 6

2.3. Mille poolest erineb netopalk brutopalgast? 1 p

Brutopalgast ei ole tulumaksu ja kohustuslike kindlustusmakseid (pensionikindlustusmakse, töötuskindlustusmakse) maha arvestatud, netopalgast on; brutopalk on töötaja väljateenitud töötasu, netopalk aga summa, mille töötaja peale kohustuslike maksude ja maksete kinnipidamist kätte saab.

3. Turumajanduse põhijooned ja mõisted. (3 p)

Kõik õiged 3 p, 4 õiget 2 p, 3-2 õiget 1 p.

Sõnaseletus	Mõiste nr
Sotsiaalselt väärtust omav kaup või teenus, mida jaotatakse ilma turu vahendusega (tasuta) ning mida tarbib enamik ühiskonna liikmeid; nt raadio- ja telesaated, üldharidus, liiklusrärgid, pargid ja puhkealad.	2
Süsteem, kus ühed pakuvad oma tööjõudu ehk oskusi ja teadmisi, teised aga töökohti.	5
Riigi poliitika elanike toimetuleku kindlustamiseks rahaliste väljamaksete ja hoolekandeteenuste abil.	4
Pikaajalise kasusaamise eesmärgil tehtav ost või rahapaigutus.	3
Arenenud riikides valitsev majandussüsteem, mida iseloomustab majandusvabadus, konkurents ning hinna kujunemine nõudmise-pakkumise suhte tulemusena.	1

1 – turumajandus

2 – ühishüve

3 – investering

4 – sotsiaalne turvalisus

5 – tööturg

6 – kasum